

af den udgivende forening – næsten inhabil til at påskønne initiativet til den nydelige skriftserie, der efterhånden omfatter en halv snes hæfter, som omhandler en række forskellige emner, der ofte ligger i grænseområdet mellem naturvidenskabens teori og praksis: kartografi, tiden som filosofisk begreb, vektorer, perspektivet i malerkunsten, Tycho Brahe, sandsynlighedsregning, det periodiske system og nu Niels Stensen (1638-86), også kendt som Steno. Ofte præsenteres i denne serie dele af helt original forskning i specialområder, mens forfatteren til dette hæfte dog udtrykkeligt fremhæver, at der her ikke er tale om noget originalt tilskud til Stensen-forskningen – der herhjemme indledtes af A. D. Jørgensen – men om en bearbejdning af et foredrag afholdt ved den 300-års mindefest i København 15/11 1986, som den katolske biskop Martensen tog initiativet til. Derfor skal nævnes, at hæftet i overensstemmelse med titlen kun perifert berører Stensens konversion, men derimod nok behandler spørgsmålet om forholdet mellem tro og viden. De sidste år af Stensens liv falder derfor stort set uden for hæftets begrænsning, og mindedagens karakteristik af Stensen som »en indtagende kristen personlighed« (s. 3) kan vel nok finde støtte i de spredte teologisk-filosofiske bemærkninger i Stensens værker, mens sjælehyrderne i Münster og andetsteds måske dog snarere ville anse den ældre Stensen som apostolisk vikar for at være en besværlig og nidkær person. Væsentligere er det dog, at Stensens indsats på de forskellige specialområder, anatomi, geologi, krystallografi, her præsenteres med det store overblik fra beslægtede videnskaber, således at det også bliver klart, hvori f.eks. Stensens opgør med Descartes og dennes spekulative konstruktioner bestod – og at dette opgør genfindes også i små forsigtige vendin-

ger spredt omkring i Stensens produktion. Trods forfatterens forbehold behandles også de mere sjældent studerede sider af Stensens forskning (som f.eks. studiet af musklerne), og behandlingen bygger her alene på henvisninger til Stensens egne værker. Dette hæfte giver derfor en glimrende introduktion til såvel større værker om Niels Stensen som begyndende studier i de forsømte områder. I øvrigt er trykfejl sjældne; én ud af seks forklaringer til figuren s. 35 mangler dog vist (uden at den er særlig påkrævet).

Søren Balle

Paul Hammerich: *Lysmageren. En krønike om Poul Henningsen*. (Gyldendal, 1986). 485 s., ill., hft. 300,00 kr., ib. 360,00 kr.

I betragtning af Poul Henningsens position som sin generations på én gang mest kontroversielle og indflydelsesrige kulturkritiker er det et dristigt og væsentligt projekt at klarlægge hans vidtspændende aktiviteter inden for rammerne af en biografi. Det gælder både de historiske frontlinier og kamptemaer i PHs demokratisk-humanistiske samfundsengagement og de særlige dimensioner heraf, der realiseredes som kunstnerisk praksis. Først og fremmest hans satirisk-lyriske fornyelse af den folkelige revytradition og den livslange, internationalt berømmede systemudvikling af PHlampen fra 1925/26, den første funktionalistiske klassiker i dansk industridesign.

Hammerichs værk om PH er som biografi usædvanlig ved ikke at give læseren mange muligheder for at projicere sit ego ind i den »store historiske skikkelse«, og som krønike er den en form for historisk reportageskrivning, der optager elementer af det dramadokumentariske, og dermed også giver

fiktionen et vist spillerum. Med Hammerichs eminente fortælle teknik har det muliggjort en medrivende fremstilling på basis af meget omfattende research. Således har mere end 200 personer, der kendte PH, givet oplysninger til forfatteren, der foruden de mangeartede andre kildetyper, som studiet i PH må involvere, naturligvis også bygger på den hidtil publicerede litteratur; dels den biograferedes egen enorme produktion, dels det endnu ret begrænsede, som er skrevet af andre om PH.

Opgaven fra Gyldendal lød på »et portræt af hele mennesket fra undfangelse til hjertestop«, og med et retrospektivt fortælle greb, der dynamiserer den kronologiske form og sætter focus på hovedbegivenhederne, udfolder Hammerich PH mellem 1894 og 1967. Generelt er der rigeligt familiestof, ikke mindst i skildringen af livsfasen frem til PHs offentlige fremtræden i årene omkring 1920 med hans debut som kunstkritiker, hans journalistiske arkitektur- og byplankritik og de første lyseksperimenter og tidligste bygningsværker. Efter PH-lampen og Kritisk Revy's »regeringstid« 1926-28 følger Hammerich herefter PH i rampelysene, men også bag scenerne gennem de fire årtier, han prægede dansk kulturliv og -debat.

Arbejdet med PH-revyerne i 30erne giver Hammerich et meget værdifuldt billede af, og centralt i dette tiår står i øvrigt Danmarksfilmen (1935) og PHs aktiviteter og samlende funktion i den antifascistiske kulturkamp. Som arkitekt for Tivoli fik PHs faibles for 'alvorligt sjov' udløb med bl.a. Muslingeskalen, inden han i 1943 flygtede til Sverige. Hans kritik af retsopgøret efter krigen bragte PH i en marginaliseret stilling, og først med afviklingen af den kolde krig og velfærdsstatens fremvækst fik han atter en fremskudt posi-

tion i den offentlige debat. Underholdningsindustrien og forbrugerisme blev nu i PHs sidste ti år de primære angrebsmål i hans skribent- og foredragsvirksomhed. Disse linier i PHs biografi udbygger Hammerich med sproglig flair og øje for nye sammenhænge. Nogle forekommer dog søgte, og det anekdotiske bliver i høj grad styrende for fremstillingen, ligesom perifere detaljer ikke sjældent får lige gyldighed som væsentlige forhold. Alligevel fremkommer forfatteren med meget nyt stof, der sætter lys på områder, der indtil nu kun har været kendt i konturerne.

PH-krøniken blev ved sin fremkomst øjeblikkets »succesbog«, men også for fremtidig PH-forskning vil den være et meget anvendeligt og stimulerende standardværk. Den har både det panorerende overblik, de mange rammende karakteristikker og dertil vigtige klarlæggelser inden for det kronologiske forløb. PH er selvsagt bogens »helt«, hvilket sine steder næsten uundgåeligt må medføre synsvinkler og vurderinger, der for éntydigt bliver i hans favør. Dette vil utvivlsomt blive modsagt og nuanceret, ligesom der endnu er uafklarede forhold inden for det store empiriske stof, som Hammerich enten går for let henover eller utilsigtet fejlinformerer om. PHs stål møbler strejfes således kun en passant, og et møde med PH i konfrontation med »en masse honoratiores«, angiveligt arrangeret af Statens Filmcentral med henblik på en kortfilm om København, omtales udførligt s. 397, men har næppe fundet sted. Som helhed virker Hammerichs forhold til kilderne dog pålideligt, men selv om et noteapparat vil være et urimeligt krav til en fremstilling af denne art, er det for den videre forskning en afgjort svaghed, at der ikke oplyses konkret om kilderne ud over en oversigt over de vigtigste bøger af og om PH. Og netop på grund af det noget

impressionistiske efterbillede, der trods alt bliver tilbage hos læseren, ville fremstillingen klart have været styrket, hvis Hammerich havde taget det sidste kraftspring med et afsluttende kapitel, der gav et samlet bud på Poul Henningsen, betydningen af hans indsats på hovedfelterne, såvel som »hele mennesket«.

Lars Dybdahl

Povl Eller: *Industriens mænd – et male-ri af P. S. Krøyer 1903-04*. (Fr. G. Knudtzons Bogtrykkeri A/S, 1984). 43 s., 85,40 kr.

P. S. Krøyers sidste repræsentationsbillede er malet på bestilling af ingeniør og fabrikant G. A. Hagemann. Det hænger i dag på Frederiksborg, og det forestiller københavnske repræsentanter fra de tekniske fag, samlet i det dengang nye Østre Elektricitetsværks maskinhal. Situationen er naturligvis fiktiv, men modellerne har rent faktisk været indkaldt til korte samvær i maskinhallen gruppevis samt til enkelte atelierbesøg. Det er Hagemann, der står for udvalget af personligheder og deres placering, og Povl Ellers skarp-sindige analyse peger på Dansk Ingeniørforening som nøgle til forståelse af billedet. Der er nemlig påfaldende mange personer med fra de offentlige værker, mens vigtige dele af industrien ikke er repræsenteret. I alt optræder der 53 mænd på billedet, som Povl Eller kalder et sejrsmonument, udført før slaget er kommet rigtigt i gang; et fremsyn på elektricitetens vegne. Billedets gåde, påpeger forfatteren, er den centrale placering af Københavns overpræsident, V. Oldenburg, der var jurist. Bogen er et fint lille studie og bygger på et foredrag i Videnskabernes Selskab.

Ib Gejl

Povl Christiansen: *Fyrretyve år med Snedkerlaugets Møbeludstillinger*. (G. E. C. Gad, 1986). 198,00 kr.

I 1927 befandt de københavnske møbelsnedkerfirmaer sig i en alvorlig krise. Det blev stadig sværere at klare sig overfor den fremvoksende møbelindustri, og stilmæssigt havde man meget vanskeligt ved at finde nye veje. Det blev ikke bedre af, at importen af tyske møbler i disse år var stor.

For at vise flaget tog Københavns Snedkerlaug derfor initiativ til en årlig udstilling, der skulle vise, hvad møbelsnedkerne kunne præstere. De første år var udstillingerne lidt famlende, men efterhånden begyndte flere og flere håndværkere at samarbejde med arkitekter om udformningen af møblerne. Derved blev Snedkerlaugets Møbeludstillinger rugekasse for en hel generation af arkitekter. De senere store navne Hans Wegener, Finn Juhl, Børge Mogensen og Arne Jacobsen havde her mulighed for at vise deres talent.

Uden samarbejdet mellem håndværkerne og arkitekterne havde danske møbler næppe nået den internationale position, de kom til at indtage efter 2. Verdenskrig. Man ser her klart, hvad et aktivt og vågent miljø betød. Det tog faktisk mange år at få et talent til at springe ud i fuldt flor. Hans Wegener debuterede således i 1937, vandt en række præmier i årene derefter, men først i 1949 frembragte han det sublime.

Forfatteren er selv møbelsnedker, og ledede udstillingerne fra 1958 til 1966, hvor de københavnske snedkermestre ikke længere selv magtede at stå for udstillingerne. Forinden havde han i mange år været med i udstillingskomiteen. Om nogen kender Povl Christiansen altså forholdene indefra. Han øser beredvilligt af sin store viden, og støtter sig på møbelprotokoller og de fyldige